

Sezona 2016/2017

Petak, 23. septembar 2016. godine
Zadužbina Ilije M. Kolarca u 20 časova

Za zaljubljene

Dirigent: **Danijel Rajskin**
Solista: **Kolja Blaher**, violina

Program:

A. Vrebalov/Dž. King: *10.000 stvari*, porudžbina Beogradske filharmonije
Trajanje: oko 14 minuta

J. Sibelijus: Koncert za violinu i orkestar
Allegro moderato
Adagio di molto
Allegro, ma non tanto
Trajanje: oko 35 minuta

F. Šreker: *Nokturno* iz opere *Udaljeni zvuk*
Trajanje: oko 15 minuta

P. I. Čajkovski: *Frančeska da Rimini*
Trajanje: oko 25 minuta

Koncertmajstor: **Miroslav Pavlović**

Jedna od najistaknutijih predstavnica savremene srpske muzičke misli jeste kompozitorka **Aleksandra Vrebalov** (1970), koja živi i radi u Sjedinjenim Američkim Državama. Kompozitorka je dobitnica brojnih nagrada, stipendija i priznanja. Njenu bogatu karijeru obeležile su saradnje sa mnogim umetnicima kao što su kompozitor **Džon King**, režiser Bil Morison, koreografkinja Patricija Okenva, vizuelni umetnik Igor Antić i drugi. Dela Aleksandre Vrebalov izvodili su renomirani izvođači među kojima su Kronos kvartet, Dejvid Krakauer, ETHEL, Momenta kvartet, TAJJ kvartet, Beogradska filharmonija, Opera Srpskog narodnog pozorišta, Ingmar duo, Vojvođanski simfoničari, i mnogi drugi. Poručujući od stvaralačkog dua Vrebalov/King delo **10.000 stvari** za sezonu 2016/2017. Beogradska filharmonija nastavlja uspešnu saradnju sa ovom kompozitorom. O svom delu ovo dvoje autora su rekli:

Radeći na *10.000 stvari* želeli smo da istražimo ideje o autorstvu, svojini i kreativnom procesu bez definisanog „ja“, preispitujući koncept individualnosti i ličnog stila u umetnosti. Naše zajedništvo je tako postalo suštinski deo metoda rada na komadu. Počeli smo dogovorom o izboru instrumenata, okvirnom trajanju i makro strukturom komada, koja je bila istovremeno detaljna, ali i otvorena za nas oboje da je tumačimo na način svojstven našim individualnim stvaralačkim procesima. Oboje smo često saradivali sa drugim umetnicima – koreografima, vizuelnim umetnicima, pesnicima – tako da nam je proces zajedničkog stvaranja poznat. Ali ono što čini ovaj komad jedinstvenim za nas je da nije bilo hijerarhije u podeli kreativnog rada ili donošenju odluka. Kada bismo gledali komad kao materijalizovanu umetničku formu, zamislili smo ga kao veliko slikarsko platno na kom u bilo kom trenutku oboje možemo da napravimo intervenciju, dodajući boju bilo kakvom četkicom, na bilo kom njegovom delu, u bilo kom momentu (u slučaju muzike, na primer radeći na kraju komada pre nego što su sredina ili početak završeni). Usaglasili smo se oko granica platna kojim raspolažemo, i sve što bismo uneli u taj okvir bilo je prihvaćeno. Ostavljanje prostora za drugog da nešto doda, ili ne, dovelo je do međusobne inspiracije idejama i do neprekinutog procesa nadogradnje koji je rezultirao u ovih *10.000 stvari*. Takođe smo bili svesni da će se naši individualni muzički izrazi stopiti i ideja o njihovom prelasku u novi, posebni jezik nam je bila uzbudljiva. Taj novi jezik je deo suštine komada, definisan okolnostima u kojima je komad nastajao, njegovim karakterom, formalnim i emotivnim sadržajem. Suštinski kvaliteti koje smo negovali u procesu stvaranja *10.000 stvari* su prihvatanje, poverenje, radoznalost, mašta, otvorenost i radost.

Koncert za violinu i orkestar u de-molu jedino je koncertantno delo koje je finski kompozitor **Jan Sibelijus** (1865–1957) ikada napisao. Posvetivši violini svoj jedini doprinos koncertantnom žanru, Sibelijus je želeo da iskaže svoju dugogodišnju opsesiju idejom da postane virtuoz na violini. Ipak, uprkos velikoj želji, on u mladosti nije uspeo da položi audiciju za Bečku filharmoniju zbog velike izvođačke treme, te se okrenuo komponovanju.

Delo je premijerno izveo Viktor Novaček, mađarski pedagog češkog porekla, u Helsinkiju 1904. godine. Ovako neobičan izbor soliste bio pre svega uslovljen finansijskim poteškoćama. Naime, prvo izvođenje Koncerta planirano je za berlinsku publiku, a delo

je prvobitno posvećeno renomiranom violinisti Viliju Burmesteru. No, Burmester nije bio u mogućnosti da putuje u Helsinku, pa je teret izvođenja ovog zahtevnog koncerta pao na Novačeka. Budući da je Novaček imao vrlo malo vremena da se potpuno spremi za nastup, premijera je, očekivano, dobila loše ocene. Sibelijus je nakon toga napravio značajnu reviziju dela, izbacivši brojne odseke i uprostivši solističku deonicu. Prvo izvođenje revidiranog Koncerta za violinu i orkestar desilo se naredne godine u Berlinu. Njegova prvobitna verzija bila je sve do 1991. godine nepoznata javnosti, kada su Sibelijusovi naslednici dozvolili da se delo jednom izvede i snimi. To su učinili violinista Leonidas Kavakos i Simfonijski orkestar Lahti pod vođstvom dirigenta Osma Vanske.

Pored izrazite virtuoznosti deonice solo violine, za ovaj koncert je karakteristično da su i orkestarski instrumenti tretirani sa jednakom pažnjom, te da imaju vrlo značajnu ulogu u ukupnom orkestarskom tkanju. Takođe, još jedan gest koji ukazuje na posebno mesto koje je solo violina imala u Sibelijusovoj kompoziciji jeste produžena solistička kadenca u prvom stavu, koja preuzima ulogu razvojnog dela sonatnog oblika.

Franc Šreker (1878–1934) spada u grupu kasnoromantičarskih nemačko-austrijskih kompozitora neznatno mlađih od Riharda Štrausa i Gustava Malera. Upravo su dela ove dvojice kompozitora, zajedno sa Rihardom Vagnerom, najsnažnije uticala na Šrekerov muzički jezik. Stvarao je na prelazu vekova u Beču, a njegov rad ostao je u senci opusa kompozitora Druge bečke škole. Za života mu je predviđana uspešna budućnost u svetu muzike, da bi krajem tridesetih godina, zbog političkog angažmana i pripadnosti određenim umetničkim krugovima, bio marginalizovan i kao kompozitor i kao pedagog.

Libreto za operu *Udaljeni zvuk* Šreker je završio 1903. godine, međutim, zbog kritika koje je dobio od strane profesora kompozicije Roberta Fuksa, napustio je ovaj projekat na neko vreme. Vratio mu se 1905. godine, inspirisan premijerom Štrausove opere *Saloma*. **Nokturno**, orkestarska uvertira trećeg čina opere, prvi put je izvedena 25. novembra 1909. godine. Zahvaljujući reakcijama nakon koncerta, Šreker se ohrabrio te je naredne, 1910. godine, konačno završio operu.

Frančeska da Rimini: simfonijska fantazija prema Danteu op. 32, kompozicija je koju je **Petar Iljič Čajkovski** (1840–1893) napisao za manje od tri nedelje tokom svog boravka u Bajrojt 1876. godine. Čajkovski je ovo delo posvetio svom prijatelju i bivšem učeniku, Sergeju Tanjejevu.

Delo je zamišljeno kao simfonijska interpretacija tragične sudbine Frančeske da Rimini, koja je ovekovečena u Danteovoj *Božanstvenoj komediji*. Heroina, poreklom iz plemićke porodice, zaljubljuje se u brata svog okrutnog muža. Nakon što je muž otkrio prevaru, ubio je dvoje zaljubljenih, koji su potom osuđeni na pakao, večnu oluju i prokletstvo zbog preljube. Lik Frančeske da Rimini, Danteove savremenice, bio je inspiracija za brojne pozorišne, operne i simfonijske adaptacije. Kada je reč o izboru literarnog predloška, muzičkih rešenja i samog žanra simfonijske poeme, ovo delo pokazuje da su u tom periodu na Čajkovskog najviše uticali Franc List i Rihard Vagner. Simfonijska poema može se podeliti na tri odseka sa uvodom, koji korespondiraju sa radnjom Danteove epske poeme.

Muzika ovog dela korišćena je u nekoliko igranih filmova i televizijskih serija, baleta i crtanih filmova.

Bojana Radovanović*

*U sezoni 2016-17, Beogradska filharmonija pruža priliku odabranim mladim muzikolozima da pisanjem programskih komentara obogate svoju stručnu praksu.